

NÁVŠTEVA PREZIDENTA DR. EMILA HÁCHU NA SLOVENSKU 26. – 31. DECEMBRA 1938

MILOSLAV ČAPLOVIČ

ČAPLOVIČ, M. : Visit of President Dr. Emil Hácha to Slovakia on 26. – 31. December 1938. *Vojenská história*, 3, 3, 1999, pp 82 – 102, Bratislava

The assessed material provides access to documents related to the unofficial visit of President of the post-Munich Czechoslovakia, Dr. Emil Hácha, to Slovakia in December 1938. They are introduced in a brief characteristic of political circumstances and the intent of Hácha's visit to Slovakia at the time when, as the author put it, „the extremist groups established well in Slovakia and considered the post-Munich development to be a suitable opportunity to succeed in power struggle and definitely to do away with Czechoslovakia“.

Military History. Slovakia. Inter-war period. Visit of President Dr. Emil Hácha.

Významným medzníkom v krátkej, niekoľkomesačnej existencii pomníčovského Česko-Slovenska bola voľba nového prezidenta republiky, ktorá sa uskutočnila v Prahe v stredu 30. novembra 1938. Z viacerých potencionálnych kandidátov napokon padla voľba na jediného – 66-ročného prezidenta Najvyššieho správneho súdu JUDr. Emila Háchu. Išlo o kompromisného kandidáta, ktorý dovtedajšou apolitickosťou a hlbokým náboženským presvedčením bol prijateľný azda pre všetkých, čo mali v tzv. druhej republike rozhodujúce slovo.

Zasadanie čs. parlamentu s dvoma bodmi programu – voľba a sľub prezidenta republiky – zvolal vtedajší predseda vlády a zastupujúci prezident, armádny generál Jan Syrový na jedenástu hodinu do budovy poslaneckej snemovne – Rudolfiny.¹ Sťaby symbolicky, 10 minút pred dvanástou, oznámil predseda snemovne Jan Malypetr výsledok voľby členom oboch parlamentných komôr Národného zhromaždenia. Z 312 odovzdaných hlasovacích lístkov (z toho 54 zo Slovenskej krajiny), bolo na 272 napísané Háchovo meno. Zostávajúce lístky, prevažne komunistických poslancov a senátorov, ostali prázdne. O 12,55 h zaviala opäť nad hlavným palácom Pražského hradu prezidentská štandarta.² Uplynulo 62 dní od tragického mníchovského diktátu veľmocí, 39 dní od odletu bývalého prezidenta JUDr., PhDr. Edvarda Beneša do exilu a 28 dní od nemecko-talianskej arbitráže vo Viedni, v dôsledku ktorej Slovensko stratilo 10 565 km² svojho územia s 852 332 obyvateľmi.³

Územné straty druhej republiky sprevádzali aj zásadné politické, štátoprávne a ústavné zmeny. V prvom rade to bolo vyhlásenie autonómie Slovenska 6. októbra 1938 v Žiline a vymenovanie prvej slovenskej autonómnej (krajinskej) vlády na čele s Msgr. Dr. Jozefom Tisom o deň neskôr, ako aj ustanovenie autonómnej vlády Podkarpatskej Rusi 11. októbra 1938 pod vedením Andreja Bródyho, ktorého onedlho vo funkcii vystriedal Msgr. Augustin Vološin. Prijatím ústavného zákona č. 299/1938 Zb. z. a n. o autonómii Slovenska a Podkarpatskej Rusi v Národnom zhromaždení 19. novembra 1938 (publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení 22. novembra 1938 – pozn. M. Č.), sa okrem iného zaviedol oficiálny názov štátu Česko-Slovensko a namiesto Podkarpatskej Rusi pomenovanie Zakarpatská Ukrajina.

¹ „...Podle komentářů tisku byla k volbě místo Hradu vybrána budova poslanecké sněmovny „jako symbolický výraz toho, že jsme byli ochuzeni“. (TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: *Causa Emil Hácha*. Praha, Themis 1995, s. 7.)

² Podrobnejšie PASÁK, T.: JUDr. Emil Hácha. Praha, Horizont 1997, s. 21 – 30; TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: *Causa Emil Hácha*, c. d., s. 7 – 10.

Háchovi k zvoleniu zablahožel začiatkom decembra 1938 dokonca sám exprezident E. Beneš listom z Londýna.

³ Z nich bolo 506 208 maďarskej, 290 107 slovenskej, 26 227 židovskej, 13 184 nemeckej, 1 892 rusínskej a 14 714 inej národnosti.

Konzervatívny Emil Hácha bol len zdanlivo ideálnou osobnosťou na prezidentský úrad. Ujal sa ho s hlbokým sebazaprením vo veľmi zložitých časoch. V oklieštenej republike bol postupne nastolovaný režim autoritatívnej demokracie.⁴ Schválenie zmocňovacieho zákona v NZ 14. a 15. decembra 1938, podľa ktorého bola ústrednej čs. vláde v Prahe na 2 roky postúpená právomoc meniť vládnymi nariadeniami aj ústavu, znamenalo definitívnu bodku za systémom parlamentnej demokracie, príznačnom pre prvú Československú republiku 1918 – 1938. Zahraničnopoliticky izolovaný štát sa čoraz viac dostával do vleku nacistického Nemecka. Vo vnútornej politike stáli pred najvyššími politickými predstaviteľmi a celou spoločnosťou neľahké úlohy, akými napríklad bolo riešenie zložitých hospodárskych problémov spojených so stabilizovaním zahraničného obchodu a meny, hľadanie optimálnej proporcionality medzi centrálnou správou a autonómnymi správami, a v neposlednom rade odolávanie, či naopak podrobovanie sa narastajúcemu tlaku fašizujúcich síl v republike.⁵ Medzi dvoma štátotvornými národmi, Čechmi a Slovákmi, čoraz častejšie vystupovali do popredia obojstranné prejavy nedôvery, na čom niesli hlavný podiel (v duchu presného scénara z Nemecka) predstavitelia radikálneho ľudáckeho krídla – Vojtech Tuka, Ferdinand Ďurčanský, Alexander Mach, Karol Murgaš a i.

Prvým Háchovým prezidentským počínom bolo prijatie demisie ústrednej čs. vlády Jana Szyrového a vymenovanie vlády novej, pod vedením Rudolfa Berana. Stalo sa tak 1. decembra 1938. Zároveň bola menovaná aj druhá autonómna vláda Slovenskej krajiny (predseda J. Tiso) a tretia autonómna vláda vtedy už Zakarpatskej Ukrajiny (A. Vološin). O deň neskôr prezident Hácha vydal svoj prvý armádny rozkaz⁶ a ako každá nová hlava štátu, udelil amnestiu vzťahujúcu sa na politické činy spáchané pred 7. októbrom 1938, pokiaľ sa „odpustenie trestu nepriečilo záujmom bezpečnosti a obrany štátu“. Nový prezident zároveň poskytol interview najvýznamnejším agentúram európskych veľmocí: berlínskej Deutsche Nachrichtenbureau (DNB), francúzskej agentúre Havas, londýnskemu Reuterovi a talianskej Ústrednej tlačovej agentúre. Nemeckému redaktorovi DNB okrem iného povedal: „...budeme usilovať o to, aby byl vytvořen trvale dobrý poměr k Německé říši... Je mým přáním, aby jakékoli reminiscence a trpkosti z minulé doby neovlivňovaly život německé menšiny v nové republice... Při řešení židovské otázky půjde teď u nás o to, nalézt cestu, jež by vymezila úlohu židů v životě národů, které jsou nositeli státní myšlenky.“⁷ V rozhovore s francúzskym novinárom sa zase zmienil o nevyhnutnosti garancie čs. pomníčovských hraníc zo strany veľmocí.

Po prevzatí funkcie prezidenta vyvstala aj otázka personálneho obsadenia prezidentskej kancelárie. Dovtedajší prednosta tohto úradu JUDr. Přemysl Šámal síce Háchovi bezprostredne po zvolení mal tú česť predstaviť pracovníkov kancelárie, ale zakrátko bol penzionovaný. Novým prednostom, resp. kancelárom sa stal minister bez kresla v Beranovej vláde JUDr. Jiří Havelka, ktorému Hácha plne dôveroval. Považoval ho za najschopnejšieho a najbližšieho spolupracovníka, a to už v čase ich spoločného pôsobenia na Najvyššom správnom súde.

Zmeny na najvyšších ústavných postoch začiatkom decembra 1938 sa však vo vnútropolitickom živote Česko-Slovenska výraznejšie neprejavili. Hospodárske problémy štátu sa neustále prehlbovali, bola rozvrátená infraštruktúra, narastala nezamestnanosť. V armáde, demoralizovanej kapitulačným rozkazom, pokračovala postupná demobilizácia a v tlači sa čoraz častej-

⁴ „Režim autoritativní demokracie vyžadoval velké přeměny v politickém a společenském životě – počínaje školstvím přes politické strany až po tisk. Předpokládal i novou koncepci zahraniční politiky, která vycházela z reality pomnichovského vývoje... Zároveň však režim autoritativní demokracie vyvinul úsilí k potlačení krajně levicových a fašistických směrů ve veřejné politice, které se nehodlaly podrobit novému politickému vývoji a jeho zákonodárství. Byla rozpuštěna KSČ (27. prosince 1938), zároveň byly policejné sledovány fašistické strany typu Vlajky, jejíž představitelé se v únoru 1939 dostali do vězení.“ (PASÁK, T.: JUDr. Emil Hácha, c. d., s. 35.)

⁵TOMÁŠEK, D.: Deník druhé republiky. Dokumenty, svazek 217. Praha, Naše vojsko 1988, s. 98.

⁶V tomto Háchovom rozkaze sa okrem iného uvádza: „Mnoho, velmi mnoho jsme ztratili. Jedno nám však zůstalo: zdravé ruce, chuť k práci, pevná vůle a odhodlanost k životu. Je to velký kapitál. Stačí, dáme-li se všichni svorně do díla. Armáda byla zářivým příkladem ve dnech naší zkoušky. Věřím, že bude stejně dobrým příkladem ve dnech obnovy...“ (Věcný věstník MNO, r. XXI, 3. 12. 1938, číslo 59, čl. 381.)

⁷Čit. podľa TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: Causa Emil Hácha, c. d., s. 18 – 19.

šie objavovali útoky voči komunistom, Židom, stúpencom či blízkym spolupracovníkom bývalého prezidenta Beneša a i. V hromadných táboroch žilo vyše 10-tisíc utečencov z odstúpeného pohraničia, pričom ich celkový počet dosahoval vyše 150-tisíc.⁸ K riešeniu týchto spoločných problémov navyše chýbala výraznejšia zainteresovanosť politických predstaviteľov autonómneho Slovenska a Zakarpatska. Naopak, hlavne vo východnej polovici okliešteného štátu sa etablovali extrémistické skupiny, ktoré pomníčovský vývoj považovali za vhodnú príležitosť mocensky sa presadiť a definitívne skončiť s Česko-Slovenskom.

Medzi vládnymi i politickými predstaviteľmi v Prahe vzbudzoval určité obavy predovšetkým vývoj na Slovensku. Napríklad štátny minister dopravy, divízny generál Alois Eliáš získal v decembri 1938 od čs. spravodajských orgánov informácie o rokovaniach ľudáckych radikálov s nacistami. Na Slovensku sa množili incidenty namierené proti českým úradníkom štátnej a verejnej správy, a to aj napriek tomu, že boli podľa dohody postupne zo Slovenska vysťahovávaní.⁹ Slovenská reprezentácia vedená Tisom predkladala ústrednej vláde v Prahe čoraz neúmernejšie požiadavky. Stále sa však predpokladalo, že Tisova autonómna vláda bude ochotná podieľať sa na konsolidácii pomerov v spoločnom štáte a výraznejšie nepodporí separati- stické slovenské kruhy.

Pražská vláda by zaiste privítala akýkoľvek dôkaz tejto orientácie priamo od Tisa. Sľubovala si od toho otupenie trecích plôch a zlepšenie vzájomných vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi, ktoré v posledných mesiacoch pohnutého roku 1938 výrazne ochladli. Aj preto Beranova vláda prezidentovi Háchovi odporučila, aby svoju prvú cestu mimo Prahu (i keď by nemala oficiálny charakter) podnikol na Slovensko a osobne prehovoril s Tisom. Vtedajší minister poľnohospodárstva ústrednej vlády, JUDr. Ladislav Karel Feierabend vo svojich memoároch túto udalosť opísal nasledovne: „*Ministerský predseda Beran trval však stále na tom, že musíme urobiť všetko, aby sme Tisa odvrátili po dobrom od nynější politiky, a prezident dr. Hácha byl stejného názoru. Hácha se po poradě s Beranem rozhodl, že o vánocích pojedje na Slovensko, aby se ukázal Slováckům a projednal s Tisem všechny choulostivé otázky. Ministerská rada schválila tyto plány a usnesla se, aby s prezidentem jel na Slovensko ministr dr. Havelka jako poradce ve věcech politických a aby ministr dr. Kalfus za prezidentovi návštěvy se Slováky dojednal některé společné finanční otázky. Očekávalo se, že prezidentova cesta na Slovensko zlepší poměr mezi Prahou a Bratislavou...*“¹⁰ Sám prezident, ktorý s návštevou Slovenska hneď súhlasil, sa onedlho vyjadril: „*Promluví s Tisem o zneužívání autonomie k odtržení se od nás a řeknu mu jasně, že to nebudu trpět. Jsem přesvědčen, že i Tiso jako katolický kněz bude jednat v nejlepší vůli pro dorozumění a stejně upřímně jako já.*“¹¹

Krátko pred vianočnými sviatkami, 17. decembra 1938, prezident Hácha vymenoval nových členov Najvyššej rady obrany štátu. Stali sa nimi J. Tiso, A. Vološin a štyria ministri ústrednej vlády: generál J. Syrový (národnej obrany), František Chvalkovský (zahraničných vecí), Josef Kalfus (financií) a generál A. Eliáš (dopravy). Hácha, ktorý považoval za svoju prezidentskú povinnosť bojovať, uzmierovať a dodávať nádej v lepšiu budúcnosť, vystúpil v tomto duchu 24. decembra 1938 o 21.00 h v rozhlase, kde vo svojom štedrovečernom prejave k občanom štátu sa prvý a posledný raz prihovoril v dvoch jazykoch – českom a slovenskom. „*Radostná nálada vánoční, vypěstovaná staletou tradicí, nemůže nám dáti zapomenout na smutek, který nás všechny svírá, a nemůže mně pohnouti abych snažil se buditi konejšivě*

⁸Pozri TOMÁŠEK, D.: Deník druhé republiky, c. d., s. 113 – 114.

⁹Blížšie BYSTRICKÝ, V.: Vysťahovanie českých štátnych zamestnancov zo Slovenska v rokoch 1938 – 1939. In: Historický časopis, 45, 1997, č. 4, s. 596 – 611.

¹⁰FEIERABEND, L. K.: Politické vzpomínky I. Brno, Atlantis 1994, s. 90.

Porady o presnom programe cesty a pobytu prezidenta republiky na Slovensku sa uskutočnili v utorok 20. decembra 1938 v kabinetnej kancelárii štátneho ministra Havelku na Pražskom hrade. (TOMÁŠEK, D.: Deník druhé republiky, c. d., s. 119.)

¹¹FEIERABEND, L. K.: Ve vládách druhé republiky. New York 1962, s. 110 – 113; Pamäti J. Havelku. (Cit. podľa LUKEŠ, F.: Podivný mír. Praha, Svoboda 1968, s. 211.)

(uspokojivé – pozn. M. Č.) naděje pro příští léta...“ Ďalej okrem iného zdôraznil: „Po veľiké vichřici, která s námi tolik otrásla, stojíme nadále pohromadě a pracujeme...“¹²

* * *

V pondelok ráno 26. decembra 1938, vyrazil prezidentov zvláštny vlak z pražského Wilsonovho nádražia na Slovensko. Jeho viac-menej súkromná cesta, sprevádzaná aj oficialitami, smerovala do Ružomberka a Vysokých Tatier.¹³ V sprievode prezidenta Háchu bola jeho dcéra Mílada Rádlová, osobný tajomník (ministerský radca) Dr. Josef Čihař, minister spravodlivosti JUDr. Jaroslav Krejčí s manželkou a minister poľnohospodárstva L. K. Feierabend s rodinou. Obaja ministri Beranovej vlády na poslednú chvíľu nahradili prezidentovho politického poradcu J. Havelku a ministra financií J. Kalfusa, ktorí ochoreli. (Kalfus napokon o niečo neskôr na Slovensko prišiel, aby prerokoval dôležité hospodárske otázky.) Feierabend spomína: „Za Kolínom pozval prezident Krejčího a mne k úradnímu rozhovoru... Zdůrazňoval, že Slováci už odrostli dětským kalhotkám a že musíme chápat jejich snahy po plné autonomii... Účelem jeho cesty je dostat od Tisa slovo a záruky, že přestanou námluvy lůdáků s nacisty, směřující k postupnému osamostatnění Slovenska... Hácha si přál, aby všechna jednání byla vedena v tom nejprátelstějším duchu, jak se patří na jednání mezi bratry, i když jsou snad povadění. Dodal, že v hospodářských věcech je ochoten ke koncesím, když politická jednání dobře dopadnou...“¹⁴

Po krátkej zástavke v Brne, kde sa prezidentovi hlásil zemský prezident Moravsko-Sliezsky JUDr. Jan Černý (bývalý minister vnútra v oboch Surového vládach 22. 9. – 1. 12. 1938), vlak v ceste pokračoval cez Přerov, Hranice a Vsetín do Púchova. Tam sa k sprievodu pripojil podpredsa čs. vlády a hlavný veliteľ Hlinkovej gardy (HG) Karol Sidor, minister dopravy a verejných prác slovenskej autonómnej vlády JUDr. Ferdinand Ďurčanský s manželkou a šéf IV. štátobezpečnostného oddelenia na Prezídium slovenského Ministertva vnútra Dr. Karol Klinovský. Prezident ich prijal v salónnom vozni. Od tejto chvíle, popri príslušníkoch armády a četníctva, jeho ochranu počas celého pobytu na Slovensku zabezpečovala aj Hlinkova garda.¹⁵

Už po zotmení vlak zastavil v Ružomberku, kde prezidenta E. Háchu oficiálne privítal predseda slovenskej vlády J. Tiso za prítomnosti všetkých jej ministrov, vojenských hodnostárov a ďalších reprezentantov politického, verejného a duchovného života na Slovensku. Stručné uvítacie prejavy dávali nádej na urovanie predchádzajúcich sporov. Tiso označil Háchovu cestu za „ratolest' mieru“ a vyslovil sa za ďalšiu spoluprácu s českým národom. O autonómii Slovenska hovoril ako o vyvrcholení túžob a konečnom ciele Slovákov. Hácha Tisovi odpovedal: „Minulé spory jsou za námi. Před námi je jenom společná práce, která nedělí, ale sbírá tuje.“¹⁶ V súlade so stanoveným programom, prezident potom položil veniec na hrob za-

¹²Cit. podľa PASÁK, T.: JUDr. Emil Hácha, c. d., s. 36.

„Denní tisk uveřejnil projev v nápadně úpravě, jejímž smyslem bylo upozornit, že Vánoce roku 1938 jsou „počátkem nového bratrství mezi Čechy a Slováky“. Argumentace nebyla bezdůvodná nejen proto, že E. Hácha stál na pozicích Česko-Slovenské republiky, ale hlavně proto, že byl připraven 26. prosince ve funkci prezidenta republiky navštívit Slovensko a chtěl také trávit dovolenou ve Vysokých Tatrách.“ (Tamže.)

¹³„Cesta byla vedena tak, aby prezident nikde nejel přes říšskoněmecké území. Tak si to prezident výslovně přál...“ (FEIERABEND, L. K.: Politické vzpomínky I., c. d., s. 92.)

¹⁴Tamže, s. 92 – 93.

Pravdepodobne až po odchode z Prahy sa prezident Hácha dozvedel o smrti spisovateľa a publicistu Karla Čapka, ktorý skončil v podvečer 25. decembra 1938. „Ještě před Jihlavou tedy odesílá paní Olze Scheinpflugové-Čapkové telegram: „Hluboče dojat zřátou, kterou jsme utrpěli odchodem skvělého představitele naší národní kultury, prosím, abyste přijala projev mé úpřimné soustrasti.“ (TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: Causa Emil Hácha, c. d., s. 22.)

¹⁵„Už se začalo stmívat, když jsme přijeli do Púchova. Na peróně stála Hlinkova garda v černých uniformách...“ (FEIERABEND, L. K.: Politické vzpomínky I., c. d., s. 93.) „V jistém smyslu byl Hácha překvapen, a s ním i legionářský doprovod, když k jeho počtě nastoupila místo roty vojska – rota Hlinkovy gardy. Pozdravil ji Nazdar a obdržel odpověď: „Na stráž!“ (PASÁK, T.: JUDr. Emil Hácha, c. d., s. 36.)

¹⁶Tamže.

kladateľ a prvého predsedu Slovenskej ľudovej strany Msgr. Andreja Hlinku a zotrval pri ňom v krátkej modlitbe.¹⁷

Po skončení oficiálnej časti návštevy prezidenta Háchu v Ružomberku, vlak pokračoval do cieľovej stanice – Tatranskej Lomnice. Na tejto ceste prezidenta ďalej sprevádzali aj všetci členovia slovenskej vlády na čele s Tisom, krajinský prezident Dr. Julian Šimko, krajinský (zemský) vojenský veliteľ, armádny generál Lev Prchala, krajinský četnícky veliteľ pplk. Timoteus Ištók a ďalší.¹⁸ V Tatranskej Lomnici bol prezident so svojou delegáciou ubytovaný v hoteli Praha. Ďalšie dni jeho návštevy mali skôr súkromný charakter.¹⁹ Za povšimnutie stojí, že počas celého pobytu E. Háchu v Tatranskej Lomnici držali vždy dvaja čs. vojaci s puškami a dvaja uniformovaní príslušníci HG pred hotelom čestnú stráž.

Prezidentova návšteva Slovenska sa stala vhodnou príležitosťou pre viacero rokovaní, či rozhovorov predstaviteľov českej a slovenskej hospodárskej politiky. Osobitný význam mali najmä rokovania o sporných finančných otázkach, na ktorých sa však Hácha osobne nezúčastňoval. Za pražskú vládu rokovania spočiatku viedol minister poľnohospodárstva L. K. Feierabend a pokračoval v nich minister financií J. Kalfus. Na čele slovenskej delegácie bol minister financií, obchodu a poľnohospodárstva autonómnej vlády Pavol Teplanský. Prvou a hlavnou náplňou rokovaní bolo vyriešenie finančného krytia spoločných výdavkov Česko-Slovenskej republiky na rok 1939. „...*Odhadovali jsme, že společný rozpočet bude činit kolem tří miliard Kčs, a podle ústavních předpisů musel být vyrovnaný. Vedle výnosů společných cel a společných státních podniků bylo nutno nalézt takovou úhradu, aby vyhovovala Čechům, Slovákům i Karpatorusům. Předpokládali jsme ovšem, že Karpatorusové přijmou to, na čem se dohodneme se Slováky v Tatranské Lomnici*“, píše ďalej vo svojich spomienkach Feierabend.²⁰ Najspornejším bodom vzájomných rokovaní však bola otázka finančného vyrovnania medzi Slovenskom a českými krajinami. „*Slovenská strana požadovala akýsi druh reparácií za to, o čo bolo Slovensko ochudobnené počas spoločného hospodárenia. Minister Kalfus, špecialista na otázky formálneho štátneho hospodárenia však dokázal, že v súhrnnom štátnom hospodárení bolo z príjmov českých krajín za prvých osemnásť rokov na krytie deficitov Slovenska a Podkarpatskej Rusi poskytnutých 30 miliárd korún. Týmto dosiahol, že slovenská strana stiahla požiadavku reparácií, avšak aj naďalej trvala na finančnom vyrovnaní rozpočtu.*“²¹ Aj v tejto otázke sa však postupne podarilo dosiahnuť potrebný konsenzus a spoločný rozpočet bol vyrovnaný formou ústavného vyhlásenia spotrebiteľskej dane za príjem slúžiaci na krytie spoločných výdavkov. Krajinám zostali priame dane a príjmy z podnikov, ktoré sa nachádzali na ich území. O rešpektovaní takto usporiadaného rozpočtového vyrovnania bola napokon dňa 30. decembra 1938 vo Vysokých Tatrách podpísaná obojstranná dohoda.²²

V čase, keď sa rokovania o vyriešení sporných finančných otázok chýlili k úspešnému záveru, prezident Hácha sa 29. decembra 1938 opäť zišiel s Tisom. S vylúčením verejnosti, neformálne rokovali o chúlостivých problémoch česko-slovenských vzťahov. Po skončení tohto rokova-

¹⁷Pozri Nový svet, r. XIV., 1. 1. 1939, č. 1, s. 11.

¹⁸ „*Když jsme se vrátili do vlaku, podávala se večeře, při níž Tiso pronesl přípitek panu prezidentovi republiky. Řekl, že stejně jako je v Popradě nutno přehodit výhybku, abychom se dostali do Tatranské Lomnice, také v politice je nutno přehodit „veksl“ abychom dosáhli dorozumění. To byla povzbuzující slova, která rozproudila dobrou náladu.*“ (FEIERABEND, L. K.: Politické vzpomínky I., c. d., s. 94.)

¹⁹ „*Společensky byl prezidentův zájezd dobře organizován. V tom směru bylo nutno dát luďákům jedničku. V hotelu Praha v Tatranské Lomnici, kde byl prezident ubytován, byla každodenně po společné večeři rušná zábava. Nescházelo ani dobré slovenské víno, ani cikánská kapela, ani tanec.*“ (Tamže.)

²⁰Tamže, s. 94 – 95.

²¹ZUDOVA-LEŠKOVÁ, Z.: Slovensko v druhej republike (Autonomistické snahy slovenskej politickej reprezentácie). In: RATAJ, J. – KLIMEK, A. – ZUDOVA-LEŠKOVÁ, Z.: Z druhej republiky 2. Praha, HŮ AČR – Památník odboje 1993, s. 297.

²²Tamže.

nia sa prezident vyjadril, že s jeho konkrétnym záverom oboznámi svojich najbližších spolupracovníkov až po návrate do Prahy. Potom v sprievode Tisa, ministrov Krejčího, Ďurčanského a ďalších absolvoval visitou lanovou dráhou výlet na Skalnaté pleso.²³ Z dostupnej literatúry a tlače sa o náplni prezidentovho pobytu v Tatrách môžeme ešte dozvedieť, že spolu so svojím sprievodom a za účasti politických predstaviteľov Slovenska navštívil Baťovu továreň v Batizovciach (dnes Svit)²⁴ a na žiadosť chlapcov a dievčat zo Ždiaru, zavítal do tejto rázovitej podtatranskej obce.²⁵

V sobotu 31. decembra 1938 sa Háchova návšteva Slovenska skončila. Na spiatocnej ceste vlakom sa s ním pred Púchovom prišiel osobne rozlúčiť Tiso, ktorý mu okrem iného povedal: „*Vaša cesta na Slovensko bola súkromná a preto sa s Vami nelúčim ako s prezidentom, ale ako s človekom, ktorého vzácné ľudské vlastnosti sme pochopili a pre ktoré sme sa zblížili.*“ Hácha v odpovedi považuje Tisa za svojho osobného priateľa a vyslovil nádej, že čoskoro na Slovensko opäť zavíta.²⁶ Po prijazde do Prahy zhodnotil prezident výsledok svojej cesty (osobitne rozhovorov s Tisom) slovami: „*Tiso nemá v úmyslu se odtrhnout a slíbil mi odstranit separatisty z vlády. Vyčkáme, bude-li Tiso tyto elementy paralyzovat.*“²⁷

Tiso svoj sľub onedlho dodržal a 20. januára 1939 vládu rekonštruoval. Radikálneho, promenecky orientovaného Matúša Černáka vystriedal na poste ministra školstva a národnej osvety umiernený Jozef Sivák. Okrem toho bol 18. januára 1939 za predsedu Slovenského snemu zvolený JUDr. Martin Sokol a na čele poslanskej skupiny HSEŠ v pražskom NZ stál ThDr. Jozef Buday. To všetko v konečnom dôsledku otupilo ostrie česko-slovenských rozporov a znamenalo dočasné víťazstvo ľudáckych konzervatívcov nad radikálmi. Predseda ústrednej vlády R. Beran tieto zmeny komentoval slovami: „*Teprve teď si začínají luďáci uvědomovat, co pro Slováky znamená Česko-Slovensko hospodářsky, neboť mají ohromné těžkosti s rozpočtem. Poznávají maďarskou a polskou lásku, když vidí, jak se se Slováky zachází v održěných oblastech. Mnohým se začíná zajídat Karmasin, který organizuje Němce ve Freiwillige Schutzwaffen a chce být dozorcem.*“²⁸

Tisovo lavírovanie a koketovanie s Prahou vzbudilo nielen u Háchu a Berana dokonalý klam. Sám Tiso sa síce naďalej oficiálne stavал za zachovanie autonómie Slovenska, avšak do budúcnosti pripúšťal aj alternatívu samostatného štátu. Mesiac po reorganizácii slovenskej autonómnej vlády, 21. februára 1939, o tom už celkom otvorene hovoril na zasadnutí Slovenského snemu. „*...Chceme žít na svojom, zo svojho a budeme taktiež žít po svojom. Náš štát musí mať vždy možnosť uplatniť svoju suverenitu.*“²⁹ Významný český historik Robert Kvaček pred nedávnom napísal, že tento Tisov prejav bol trefne nazvaný slovnou ekvilibristikou s nádychom separatizmu. „*Suverenita národa neměla být ničím svazována.*“³⁰ Následné činy na slovenskej politickej scéne, ako aj ďalší vývoj udalostí doma i za hranicami republiky sa stali smutnou predzvesťou rozpadu Česko-Slovenska. Napokon o jeho konečnom osude bolo už dávno niekde inde rozhodnuté.

* * *

Archívne dokumenty sú uložené vo Vojenskom historickom archíve v Trnave, vo fonde Zemské vojenské veliteľstvo Bratislava 1919 – 1939. Ich obsahom je program návštevy preziden-

²³Bližšie TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: Causa Emil Hácha, c. d., s. 22.

²⁴Bližšie FEIERABEND, L. K.: Politické vzpomínky I., c. d., s. 96.

²⁵Pozri Nový svet, r. XIV., 7. 1. 1939, č. 2, s. 3.

²⁶Podľa TOMÁŠEK, D.: Deník druhej republiky, c. d., s. 131.

²⁷LUKEŠ, F.: Podivný mír, c. d., s. 211.

²⁸Tamže, s. 213.

²⁹Podľa TOMÁŠEK, D.: Deník druhej republiky, c. d., s. 195.

³⁰TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: Causa Emil Hácha, c. d., s. 23.

ta dr. Emila Háchu na Slovensku 26. – 31. decembra 1938, ako aj jej samotná realizácia a zabezpečenie zo strany čs. vojenskej správy.

Po formálnej stránke sú dokumenty prepísané v úplnom znení v súlade s edičnými zásadami. Jednotlivé dokumenty sú radené chronologicky, v prípade dokumentov z rovnakého dňa uplatňujeme hľadisko postavenia pôvodcu v dobovej hierarchii, resp. časové hľadisko. Každý archívny dokument obsahuje dátum, miesto vydania a stručný záhlavný regist. Originály dokumentov sú opatrené kancelárskymi poznámkami (signatúrami) a pečiatkami príjemcu, na čo však pri editorovaní osobitne neupozorňujeme. Za každým publikovaným dokumentom sa nachádza odkaz na uloženie vo VHA a pri väčšine dokumentov je pripojený poznámkový aparát s textovými i vecnými poznámkami. Vzhľadom na všeobecne platné edičné zásady sme dokumenty ponechali v pôvodnej jazykovej a gramatickej úprave. Opravili sme iba zjavné pravopisné chyby a preklepy, pričom v prípade telegramov sme vykonali aj ortografickú korektúru.

DOKUMENT Č. 1

PREZÍDIUM KRAJINSKÉHO ÚRADU V BRATISLAVE.

Čís. 81. 864/1938 prez.

BRATISLAVA, dňa 22. decembra 1938.

Cesta pána prezidenta republiky
Dr. Emila Háchu na Slovensko a
jeho pobyt v Tatranskej Lomnici
v dňoch 26. – 31. decembra 1938

Hned'!
Dôverné!

Príloha: 1 a 2 odpisy.

Krajinskému vojenskému veliteľstvu

v Bratislave

zasiela sa na vedomie a žiada sa, aby byly láskave zariadené
príslušné vojenské počty pánu prezidentovi republiky podľa
programu a služobného predpisu A – I – 1.¹

Krajinský prezident:

v z.

(nečitateľný podpis)²

PRESEDA SLOVENSKEJ VLÁDY

V Bratislave dňa 22. decembra 1938.

Príloha: 1.

Pánu

armádnemu generálovi Lvovi Prchalovi.³
krajinskému vojenskému veliteľovi

v Bratislave.

V prílohe Vám zasielam podrobný program cesty pána prezidenta republiky na Slovensko a jeho pobytu v Tatranskej Lomnici v dňoch 26. – 31. decembra 1938. V programe je uvedené, kedy a na ktorých miestach sa počíta s Vašou prítomnosťou. Žiadam Vás, aby Ste sa podľa toho zriadili a láskave zúčastnili zájazdu pána prezidenta republiky tak ako je to v programe uvedené.

Predseda slovenskej vlády:

Dr. Jozef Tiso

¹Služobný predpis A–I–1 – Vojenský služobný poriadok (I.) čs. brannej moci vydaný v roku 1938.

²Prezidentom Krajinského úradu bol JUDr. Julian Šimko (1886 – 1956).

³Armádnny generál Lev Prchala (1892 – 1963), od 30. 11. 1933 zemský vojenský veliteľ v Košiciach, v čase septembrovej mobilizácie 1938 veliteľ IV. armády (krycí názov Neruda) na južnej Morave a od 5. 10. 1938 veliteľ III. armády (Štefánik) brániacej Slovensko. Dňa 15. 12. 1938 bol prezidentom Emilom Háchom ustanovený za zemského (krajinského) vojenského veliteľa v Bratislave. Túto funkciu zastával až do 6. 1. 1939, keď bol vymenovaný za ministra vnútra, financií a dopravy v tretej autonómnej vláde Zakarpatskej Ukrajiny.

Od predsedníctva Slovenskej vlády.

P R O G R A M

prvej cesty prezidenta republiky Česko-Slovenskej na Slovensko v dňoch 26. – 31. decembra 1938.

I.

Prezident republiky Česko-Slovenskej odcestuje dňa 26. decembra 1938 o 8,30 hodine z Prahy /Wilsonovo nádražie/ na Slovensko.

O 8.20 hodine odjazd z hradu.

Prezidenta republiky očakávajú v salonku pánovia:

minister dopravy, divízny generál E l i á š, minister poľnohospodárstva Dr. F e i e r a b e n d, minister pravosúdia Dr. K r e j č í, zemský prezident pre Čechy Dr. S o b o t k a a policajný prezident pražský Dr. C h a r v á t.

O 8.28 hodine vstúpi prezident republiky do salonného vozu súc sprevádzaný pánmi: ministrom Dr. F e i e r a b e n d o m, ministrom Dr. K r e j č í m a svojou úradnou a dvornou suitou.

II.

Zastávka v Brne.

Prvá zastávka zvláštneho vlaku bude v Brne. Tam sa bude hlásiť zemský prezident Moravsko-Sliezsky Jan Č e r n ý, ktorý vstúpi do vlaku, ale prezidenta republiky nebude sprevádzať.

III.

Zastávka v Púchove.

Prijazd o 16.37 hodine a odjazd o 16.40 hodine.

V Púchove pristúpila do zvláštneho vlaku prezidenta republiky námestník predsedu ústrednej vlády Karol S i d o r, minister dopravy Slovenskej krajiny Dr. Ferdinand Ď u r č a n s k ý a hlási sa šéf štátnej bezpečnosti Dr. Karol K l i n o v s k ý.

IV.

O 18.13 hodine príjazd do Ružomberka.

Pri vjazde na ružomerskú stanicu vojenská hudba zahrá fanfáry.

Akonáhle prezident republiky vystúpi z vlaku – hrajú sa štátne hymny /„Kde domov můj“, „Nad tatrou sa blýska“ a „Hej Slováci“/.

Prezidentovi republiky hlási sa prvý prednosta stanice, potom sa hlási starosta mesta Anton Mederly, ktorý len niekoľkými slovami pozdraví prezidenta republiky v mene obyvateľstva mesta na ružomerskej pôde.

Prezidenta republiky uvíta predseda Slovenskej vlády Msgr. Dr. Jozef T i s o za prítomnosti všetkých členov Slovenskej vlády. Na prívet predsedu Slovenskej vlády Dr. Jozefa T i s u odpovie prezident republiky stručným prejavom.

Predseda Slovenskej vlády predstaví prezidentovi republiky všetkých členov Slovenskej vlády, J.E.⁴ biskupa spišskej diecézy Msgr. Jána V o j t a š š á k a a miestneho farára Msgr.

⁴J. E. – jeho eminencia.

Dr. Ján F e r e n č í k a. Na to sa prezidentovi republiky bude hlásiť: krajinský prezident Dr. Julian Šimko, krajinský vojenský veliteľ, armádny generál Lev Prchala, krajinský četnícky veliteľ pplk. Timoteus Ištok a okresný náčelník Dr. Vojtech Kállay.

Nasleduje prehliadka čestného oddielu; vedie plk. Němeček.⁵ Po prehliadke čestného oddielu odjazd prezidenta republiky na ružomerský cintorín k hrobu Andreja H l i n k u. K hrobu medzitým bude dopravený veniec, ktorý položia medzitým na hrobku Andreja Hlinku osobný tajomník prezidenta republiky Dr. D o l n í k s osob. pol. tajomníkom predsedu Slovenskej vlády poslancom Juliusom S t a n o m.

Odjazd na cintorín.

Poradie aut:

- 1 voz: Starosta mesta Anton M e d e r l y a Msgr. Dr. Ján F e r e n č í k,
- 2 voz: min. radca Dr. Č i h a ŕ, plk. N ě m e č ě k a Dr. Karol K l i n o v s k ý,
- 3 voz: prezident republiky Dr. Emil H á c h a a predseda Slovenskej vlády Dr. Jozef T i s o,
- 4 voz: námestník predsedu ústrednej vlády Karol S i d o r a minister F e i e r a b e n d,
- 5 voz: minister dopravy Dr. Ferdinand Ď u r č a n s k ý, minister Dr. K r e j č í,
- 6 voz: minister Matúš Č e r n á k a biskup Ján V o j t a š š á k,
- 7 voz: minister P. T e p l a n s k ý a minister Dr. V a n č o,
- 8 voz: krajinský prezident Dr. Julian Š i m k o, krajinský vojenský veliteľ, armádny generál Lev P r c h a l a,
- 9 voz: krajinský četnícky veliteľ pplk. T. I š t o k a okresný náčelník v Ružomberku Dr. Vojtech K á l l a y.

Pri vchode na cintorín už bude očakávať prezidenta starosta mesta Ružomberka Anton M e d e r l y a miestny farár Msgr. Dr. Ján F e r e n č í k, ktorí uvedú prezidenta republiky k hrobke Andreja H l i n k u.

Prezident republiky položí veniec a krátko sa u hrobky pomodlí. Pri východe z cintorína rozlúči sa prezident republiky so starostom mesta a miestnym farárom.

Odjazd z cintorína na stanicu sa bude diať tým istým spôsobom a s tým istým poradím ako pri príchode.

Na stanici rozlúči sa s prezidentom republiky J.E. biskup Ján V o j t a š š á k.

Odhlásia sa: okresný náčelník a prednosta stanice v Ružomberku.

Odjazd z Ružomberka asi o 18.58 hodine.

V.

V Ružomberku do zvláštneho vlaku prezidenta pristúpia:

- 1) prezident republiky Dr. Emil H á c h a,
- 2) všetci členovia Slovenskej vlády,
- 3) ministri Dr. F e i e r a b e n d a Dr. K r e j č í,
- 4) krajinský prezident Dr. Julian Š i m k o, armádny generál Lev P r c h a l a, pplk. T. I š t o k a šéf štátnej bezpečnosti Dr. Karol K l i n o v s k ý,
- 5) suita prezidenta republiky, v ktorej bude i pol. tajomník predsedu Slovenskej vlády, poslanec Julius S t a n o.

Prezident republiky pozve všetkých týchto pánov na večeru.

/Úbor: cestovný:/

VI.

Na Štrbe vystúpi z vlaku minister Dr. F e i e r a b e n d.

⁵Plukovník generálneho štábu Jan Němeček (1893 – 1947), pred septembrovou mobilizáciou zástupca MNO pri Medziministerskom zbere obrany štátu (MZOŠ).

VII.

O 20.40 hodine príjazd do Tatranskej Lomnice.

Prezident republiky sa ešte vo vlaku rozlúči s celou spoločnosťou a odíde so svojou suitou do hotelu Praha v Tatranskej Lomnici.

V Tatranskej Lomnici sa hlásia na stanici prednosta stanice a okresný náčelník z Kežmarku.

VIII.

Pre členov Slovenskej vlády bude postarané o ubytovanie v Tatranskej Lomnici počas pobytu prezidenta republiky. Podrobné informácie týkajúce sa pobytu, ubytovania atp. podá členom Slovenskej vlády šéf štátnej bezpečnosti Dr. Karol K l i n o v s k ý.

IX.

Prezident republiky opustí ráno dňa 31. decembra 1938 hotel v Tatranskej Lomnici 10 minút pred odjazdom vlaku.

/Odjazd zvláštneho vlaku prezidenta republiky bude členom Slovenskej vlády zvlášť oznámený./

Pri odchode odhlási sa ordonančný⁶ dôstojník. Na stanici v Tatranskej Lomnici odhlási sa okresný náčelník z Kežmarku a prednosta stanice.

Do vlaku vstúpia s prezidentom republiky členovia Slovenskej vlády, ktorí súčasne opustia Tatranskú Lomnicu, minister Dr. K r e j č í a suita prezidenta republiky.

X.

Na zpiatočnej ceste zvláštny vlak prezidenta republiky zastaví sa na jednu hodinu v Ružomberku.

Prezident republiky s členmi Slovenskej a pražskej vlády, ako i so svojou suitou odíde do Černovej, aby sa poklonil pamiatke černovských martýrov.

O podrobnostiach ohľadom zastávky v Ružomberku na zpiatočnej ceste a ohľadom návštevy v Černovej budú zainteresovaní ešte zvlášť upovedomení.

XI.

Prezidenta republiky sprevádza až do Púchova minister dopravy Dr. Ferdinand Ď u r č a n s k ý a šéf štátnej bezpečnosti Dr. Karol K l i n o v s k ý.

V Brne sa hlási zemský prezident Moravsko-sliezsky Jan Č e r n ý.

XII.

V Prahe na stanici očakávajú prezidenta republiky minister dopravy div. gen. Eliáš, zemský prezident Dr. S o b o t k a a policajný riaditeľ Dr. C h a r v á t.

O d p i s – 1.

Prezídium krajinského úradu v Bratislave.

Číslo: 81.864/1938 prez.

Bratislava, dňa 22. decembra 1938.

Cesta pána prezidenta republiky

Hned'! Dôverné!

⁶Ordonančný dôstojník – t. j. pobočník.

Dr. Emila Háchu na Slovensko a jeho
pobyt v Tatranskej Lomnici v dňoch
26. – 31. decembra 1938.

Prílohy: 2.

Pánu okresnému náčelníkovi v Púchove,
Považskej Bystrici, Veľkej Bytči, Žiline,
Turč. Sv. Martine, Dolnom Kubíne, Lipt.
Sv. Mikuláši a Poprade
/do vlastných rúk/.

Dňa 26. decembra 1938 odcestuje pán prezident republiky Dr. Emil Hácha z Prahy do Tatranskej Lomnice a bude sa tam zdržovať do 31. decembra 1938, kedy sa vráti do Prahy.

Jazdný poriadok cesty pána prezidenta republiky do Tatranskej Lomnice:

Príjazd zvláštneho vlaku do Púchova dňa 26. decembra 1938 o 16.37 hodine.

Odjazd o 16.40 hodine.

Žilina príjazd o 17.18 hod. odjazd o 17.26 hod.

Ružomberok " o 18.13 " " o 18.58 "

Na ďalšej ceste sú krátke zastávky z dopravných dôvodov na Štrbe a v Poprade.

Príchod do Tatranskej Lomnice asi o 20.55 hodín.

Jazdný poriadok cesty pána prezidenta republiky z Tatranskej Lomnice do Prahy:

Odjazd z Tatranskej Lomnice dňa 31. decembra 1938 asi o 8.25 hod. Na ďalšej ceste sú krátke zastávky z dopravných dôvodov v Poprade a na Štrbe.

Príjazd do Ružomberka 10.26 hod. – odjazd 11.27 hod.

Žilina príjazd 12.15 hod. odjazd 12.23 hod.

Púchov " 12.59 " " 13.00 "

Program tejto cesty pána prezidenta republiky na Slovensko sa pripojuje.

Pánu okresnému náčelníkovi sa ukladá, aby pre obidve cesty pána prezidenta republiky tamojším správnym obvodom učinil ihneď všetky bezpečnostné opatrenia pre zaistenie osobnej bezpečnosti pána prezidenta republiky a jeho sprievodu a to podľa „Inštrukcie o bezpečnostných opatreniach pri cestách pána prezidenta republiky po Slovensku“, zaslanej tamojšiemu úradu výnosom zo dňa 27. júna 1931 čís. 34100/31 prez.

Krajinské četnícke veliteľstvo v Bratislave bolo zmocnené previesť za tým účelom potrebné sústredenie četníctva.

Okrem bezpečnostných opatrení zariadte:

- a) aby nielen železničné stanice, ale tiež verejné i súkromné budovy v obciach, ležiacich pri železničnej trati v tamojšom správnom odvoде boli dňa 31. decembra 1938 od 6 hod. ráno do večerných hodín vyzdobené štátnymi a národnými zástavami;
- b) aby obecnstvu bol pri zachovaní bezpečnostných predpisov umožnený prístup do železničných staníc, ktorými zvláštny vlak s pánom prezidentom republiky bude prechádzať.

V tomto ohľade treba ihneď vstúpiť do styku s miestnymi verejnými a kultúrnymi činiteľmi a zaistiť hojnú účasť obecnstva, menovite na nádražiach v okresných mestách a tam, kde vlak podľa jazdného poriadku zastaví.

Príjem tohoto výnosu potvrdte ihneď písomne.

Krajinský prezident:

v z.

(nečitateľný podpis)

v. r.

O d p i s – 2.

Prezídium krajinského úradu v Bratislave.

Číslo: 81.864/1938 prez.

Bratislava, dňa 22. decembra 1938.

Cesta pána prezidenta republiky
Dr. Emila Háchu na Slovensko a jeho
pobyt v Tatranskej Lomnici v dňoch
26. – 31. decembra 1938.

Hneď!
Dôverně!

Prílohy: 2.

Pánu okresnému náčelníkovi

v Ružomberku
v Kežmarku
/do vlastných rúk/.

[...]⁷

Pán okresný náčelník v Ružomberku sa ďalej žiada, aby ihneď svolal poradu zainteresovaných osôb a činiteľov v Ružomberku a dojednal s nimi všetky podrobnosti návštevy cintorína a pobytu na prezidenta republiky v Ružomberku. Podrobnosti ohľadom zastávky v Ružomberku na zpiatočnej ceste a ohľadom návštevy v Černej budú sdelené dodatočne. Taktiež dodatočne, prípadne len v Tatranskej Lomnici, budú sdelené pánu okresnému náčelníkovi v Kežmarku podrobnosti pobytu pána prezidenta republiky v Tatranskej Lomnici.

Pán okresný náčelník v Kežmarku sa ďalej upovedomuje, že bezpečnostnú službu v hoteli „Praha“ a v jeho bezprostrednom okolí v Tatranskej Lomnici budú vykonávať členovia uniformovanej a neuniformovanej stráže bezpečnosti. Za tým účelom dal krajinský úrad dirigovať do Tatranskej Lomnice 12 uniformovaných členov stráže bezpečnosti a 8 neuniformovaných členov stráže bezpečnosti, ktorí sa prihlásia v Tatranskej Lomnici ráno dňa 26. decembra 1938. Ich veliteľom bol určený policajný kapitán Miroslav Dugáček, ktorý sa prihlási u pána okresného náčelníka dňa 25. decembra 1938. Za súčinnosti četníctva prejednávajte s ním potrebné bezpečnostné opatrenia a dajte mu v tomto smere potrebné pokyny. Postarajte sa tiež o ubytovanie uvedenej policajnej posily v Tatranskej Lomnici.

Príjem tohoto výnosu potvrdte ihneď písomne.

Krajinský prezident:

v z.

(nečitateľný podpis)

v. r

VHA TRNAVA, Zemské vojenské veliteľstvo (ďalej ZVV) Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverně, sign. 45 6/1–18. – Strojopisný originál A4, 13 s.

⁷Vynechaný text dokumentu je totožný s Odpisom – 1.

DOKUMENT Č. 2

Ministerstvo národní obrany
Čj. 45.269-pres./1. odděl. 1938

Praha, 22. prosinec 1938
Expres.

Věc: Zájezd pana presidenta republiky na Slovensko.

Zemské vojenské velitelství,
Bratislava.

Velmi nutné !

Pan president republiky Dr. Emil H á c h a odjede dne 26. prosince 1938 ke krátkému pobytu na Slovensko.

Zájezd je rázu soukromého, oficiální částí je pouze jeho návštěva hrobu Andreje Hlinky v Ružomberku.

8.30 hod. Odjezd z Prahy z Wilsonova nádr.

Před odjezdem očekává pana presidenta republiky v nádražním salonku zemský vojenský velitel¹ s ostatními oficiálními hodnostáři.

13.05 hod. Příjezd do Brna. Ve vlaku se hlásí zemský vojenský velitel² /se zemským prezidentem/, ale pana presidenta dále nedoprovází.

13.13 hod. Odjezd z Brna.

18.13 hod. Příjezd do Ružomberka.

Pocty podle přep. A–I–1, čl. 783, s výjimkou ustanovení odst. C.

Při vjezdu do nádraží hraje vojenská hudba fanfáry z „Libuše“.

Po vystoupení pana presidenta z vlaku hraje hudba státní hymnu. Následuje uvítání předsedou slovenské vlády, na něž pan president stručně odpoví.

Předseda slovenské vlády představí oficiální osobnosti, načež se hlásí krajinský president slovenský Dr. Šimko, zemský vojenský velitel arm. gen. Prchala, zemský četnický velitel pplk. Ištok a okresní náčelník Dr. Kállay.

Následuje přehlídka čestného oddílu. Velitel sboru a velitel divize jsou na pravém křídle /mezi představenými/ čestného oddílu.

Po přehlídce odjezd na hřbitov, kde pan president položí věnec na hrob Andreje Hlinky. Dopravu věnce na hřbitov obstará osobní tajemník Dr. Dolník se 2 rotmistry Hradní stráže.

Pořadí aut:

1. vůz: Dr. Klinovský, plk. Němeček a min. rada Dr. Čihař,
2. vůz: pan president republiky s předsedou vlády,
3. vůz: náměstek vlády Sidor s ministrem Dr. Feierabendem,
4. vůz: ministr dopravy Dr. Ďurčanský a ministr Dr. Krejčí,

¹Zemským vojenským velitelem v Praze byl armádní generál Sergej Vojcechovský (1883 – 1951?), v čase septembrovej mobilizácie veliteľ I. armády (Havlíček) brániacej Čechy.

²Zemským vojenským velitelem v Brne bol divízny generál Vojtěch Boris Luža (1891 – 1944), v čase septembrovej mobilizácie veliteľ II. armády (Jirásek) brániacej severnú Moravu.

5. vůz: ministr Černák a biskup Ján Vojtašák,
6. vůz: ministr Dr. Vančo a ministr Teplanský,
7. vůz: krajský prezident Dr. Šimko a zemský vojenský veliteľ arm.gen.Prchala,
8. vůz: zemský četnický veliteľ pplk. Ištok a okresní náčelník Dr. Kállay.

Po odjezdu pana presidenta z nádraží na hřbitov odpochoduje čestný oddíl do kasáren.

Po návratu ze hřbitova na nádraží vstoupí do vlaku s ostatní suitou pana presidenta arm.gen. Prchala, který pana presidenta doprovodí až do Tatranské Lomnice. /Příjezd ve 20.40 hod./; tam se odhlásí.

Posádkové velitelství Poprad postaví v Tatranské Lomnici u hotelu „Praha“ dvojici čestných strážných /slovenské národnosti pod velením důstojníka – Slováka/ a to:

V den příjezdu: od příjezdu vlaku do stanice Tatranská Lomnice až čtvrt hodiny po příchodu pana presidenta do hotelu.

V následujících dnech: od 8 – 18 hodin.

Odchytky určí na místě zástupce Vojenské kanceláře presidenta republiky. Ostatní opatření podle předp. A–I–I čl. 783, odst. C, odpadají.

Při návratu pana presidenta dne 31. prosince 1938 doprovodí arm.gen. Prchala pana presidenta z Tatr. Lomnice do Ružomberka, kde se odhlásí /spolu se slovenskými ministry/.

V Brně se hlásí ve vlaku opětně zemský vojenský veliteľ /zemský prezident/, nedoprovází však presidenta dále. Hodinu příjezdu vlaku do Brna zjistí si zemský vojenský veliteľ buď u zemského úřadu nebo u přednosta nádraží.

Při příjezdu v Praze se hlásí zemský vojenský veliteľ s ostatními civilními hodnostáři na nádraží. Hodinu příjezdu vlaku do Prahy si zjistí zemský vojenský veliteľ u zemského úřadu anebo u přednosta nádraží.

Zemské vojenské velitelství v Bratislavě učiní opatření, aby dne 31. prosince t.r. mohl být opět postaven v Ružomberku čestný oddíl pro případ, že by pan president na zpáteční cestě navštívil Černovou.

Čestný oddíl byl by na nádraží v Ružomberku při návratu pana presidenta z Černové.

Veškeré jiné vojenské pocty odpadají.

Obdrží zemské vojenské velitelství Praha, Brno, Bratislava, velitelství V. sboru Trenčín k provedení a Voj. kancelář presidenta republiky³, přednosta pres. odboru MNO⁴, náčelník hl.št. branné moci⁵, pres./2.odděl.⁶ a pobočník ministra N.O.⁷ na vědomost.

Z a m i n i s t r a
plk. Heitich⁸

VHA Trnava, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Důvěrné, sign. 45 6/1 – 8.
– Strojopisný originál A4, 4 s.

³Prednostom Vojenskej kancelárie prezidenta republiky (VKPR) bol divizny generál Ing. Silvestr Bláha (1887 – 1946). Od 1. 1. 1939 odišiel do výslužby.

⁴Prednostom Prezidiálneho odboru MNO bol generál JUDr. Robert Vobratílek (1886 – 1956).

⁵Náčelníkom Hlavného štábu (HŠ) čs. brannej moci bol armádny generál Ludvík Krejčí (1890 – 1972). Na nátlak nacistického Nemecka bol k 1. 3. 1939 odvolaný z funkcie.

⁶Prednostom 2. (politického) oddelenia Prezidiálneho odboru MNO bol ministerský radca JUDr. Jaroslav Hándl (narodený 1889).

⁷Osobným pobočníkom vtedajšieho ministra národnej obrany, armádneho generála Jana Syrového (1888 – 1970), bol major jazdectva Jaromír Ort (narodený 1897).

⁸Plukovník pechoty Václav Heitich (narodený 1889), prednosta všeobecnej skupiny 1. (vojenského) oddelenia Prezidiálneho odboru MNO.

DOKUMENT Č. 3

1938, 22. december, 15.15 hod. – Telegram 1. (organizačného) oddelenia
ZVV v Bratislave adresovaný 3. (operačnému) oddeleniu
Hlavného štábu MNO v Prahe

s xa qa 274 22/12 15.15
= mno hl. štab 3. – odděl =

Prosím hlásiť arm. gen. Prchalovi: 26/12 príjede prezident republiky do Ružomberka v 18.13 hod. ZVV hlási se v Ružomberku a doprovodí pak prezidenta republiky vlakem z Ružomberku a do Tatr. Lomnice, kde se odhlási. Rovněž doprovází ZVV prezidenta při návratu 31/12 z Tatr. Lomnice do Ružomberka, kde se odhlási. Vyrozuměl jsem vel. řím. 5¹, řím. 6.² sboru a 16.³ divisi.

Hřbitov v Ružomberku osvětlí voj. reflektory, min. předseda Tiso si přál, aby ho ZVV doprovázel při jízdě z Trenčína do Ružomberka, ale po sdělení, že ZVV bude asi ve Sp. N. Vsi, od toho upustil.

Je tu pro ZVV telegram, že Konstantin Hrabar zemřel. Pohřeb v pátek 09.00 hod. Prosím o sdělení, kdy se vrátí ZVV.

= zvv bratislava čj. 2915/1 odd.+

VHA Trnava, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Důvěrné, sign. 45 6/1–18.
– Strojopisný originál A4, 1/2 s.

¹Velitel'om V. zboru v Trenčine bol od 12. 10. 1938 divízny generál Jiří Hudeček (1888 – 1979), v čase septembrovej mobilizácie veliteľ VIII. zboru (Tajovský).

²Veliteľom VI. zboru v Spišskej Novej Vsi bol divízny generál Ondřej Mězl (1887 – 1968), v čase septembrovej mobilizácie veliteľ Hraničného pásma XVI. (Ferdinand).

³Veliteľom 16. divízie v Ružomberku bol brigádny generál František Marvan (narodený 1886).

DOKUMENT Č. 4

1938, 22. december, 15.40 hod. – Telegram 3. (operačného) oddelenia
ZVV v Bratislave adresovaný veliteľstvu V. zboru v Trenčíne

ss tn qa 276 22/12 15.40
= řím. 5. sbor =

President republiky dr. Hácha přijede dne 26/21 na Slovensko. Příjezd do Ružomberka v 18. hod. 30. min. Uvítaní podle a– řím. 1 – 1, čl. 783 s výjimkou ustanovení odstavce c/. Při příjezdu vlaku fanfáry z Libuše, při vystoupení státní hymny. Uvítaní předsedou slovenské vlády, odpověď presidenta republiky. Předseda slovenské vlády představí oficielní osobnosti. Hlásí se krajský president a krajský vojenský velitel arm. gen. Prchala. Velitel řím. 5. sboru a velitel 16. divise stojí na pravém křídle čestné roty. Pak odjezd na hřbitov, kde položí president republiky věnec na hrob Andreja Hlinky. Dopravu věnce obstará osobní tajemník dr. Šoltys se 2 šrtm hradní stráže. Do ... pořadí aut, sedmý vůz kraj. pres. dr. Šimko a arm. gen. Prchala. Arm. gen. Prchala doprovodí presidenta republiky vlakem z Ružomberku do Tatranské Lomnice, kde se odhlásí. V Tatranské Lomnici u hotelu Praha postavte dvojici čestných strážných pod velením důstojníka, vše národ. slovenské. Dne 26. budou stát po příchodu pana presidenta o hotelu ještě čtvrt hodiny, pak denně od 8.00 hodin do 18.00 hodin. Návrat presidenta republiky dne 31. prosince. Z Tatranské Lomnice do Ružomberku jej doprovodí arm. gen. Prchala, který se v Ružomberku odhlásí. Vel. 16. divise postaví při návratu pres. republiky v Ružomberku čestný oddíl pro případ, že by president republiky se rozhodl navštívit Černovou. Veškeré ostatní pocty by odpadly. Toto sdělují předběžně, další bude nařízeno až ZVV dostane písemné rozkazy. Velitel řím. 5. sboru vyrozumí velitele 16. divise. Ten se postará spolu s přednostou stanice, aby uvítací plocha na nádraží byla vhodně upravená či rozšířená. Vel. řím. 5. sboru zmocňují, aby použil reflektor od děl. pluku 153¹ k osvětlení hřbitova s hrobem Andreje Hlinky v době návštěvy pres. republiky. Vel. řím. 6. sboru zařídí čestnou stráž v Tatranské Lomnici. Dostane vel. řím. 5. a 6. sboru.

= zem. voj. vel. bratislava čj. 2916/3. oper. 38.

VHA Trnava, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Důverné, sign. 45 6/1–18.
– Strojopisný originál A4, 1 s.

¹Veliteľom protiletadlového delostreleckého pluku 153 dislokovaného v Piešťanoch bol podplukovník delostrelectva František Pohan (narodený 1891), v čase septembrovej mobilizácie veliteľ obvodu obrany proti lietadlám (OPL) „D“ Trenčín, ktorý bol v priamej podriadenosti veliteľstva III. armády.

DOKUMENT Č. 5

**1938, 23. december, 14.20 hod. – Telegram – odpoveď veliteľ'a V. zboru
v Trenčíne adresovaná 3. (operačnému) oddeleniu ZVV v Bratislave**

qa tn 663 s 23/12 14.20
= zvv. bratislava – 3. odděl. =

Na vaše čj. 2916/3, oper. 38. hlásím. – Podle názoru velit. 16. divise nebylo by účelné, osvětlovati hřbitov v Ružomberku dne 26. prosince světlometry vzhledem k obtížnému umístění v okolí hřbitova a pak vzhledem k oslnění, které hrozí při svícení na krátkou vzdálenost. Bude účelnější, provede-li město osvětlení obdobně jako při pohřbu Andreje Hlinky. Nařídil jsem velit. 16. divise upozornit městský úřad v Ružomberku na nutnost osvětlení hřbitova.

= velit. řím. 5. sboru 3. odděl.+

VHA Trnava, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverné, sign. 45 6/1–18.
– Strojopisný originál A4, 1/2 s.

DOKUMENT Č. 6

**1938, 29. december, 14.15 hod. – Telegram z veliteľ'stva V. zboru
v Trenčíne adresovaný ZVV v Bratislave**

qa nota 29/12 14.15

Zde škpt. gšt Šofr¹. Podle zprávy čtk. ze dne 27. prosince 1938 v 19.00 hodin, neuskuteční se zájezd pana presidenta republiky dr. Emila Háchy do Černové a je odložen až na vhodnější dobu. Prosím o rozhodnutí, jaké pocty třeba připravit, pro návrat pana presidenta republiky ze Slovenska a zda vzhledem k tomu že zájezd do Černové se neuskuteční nebude vlak pana presidenta pouze projížděti Ružomberkem. Dosud jsou učiněny přípravy nastoupení čestného oddílu při odjezdu pana presidenta republiky z Ružomberku dne 31. prosince 1938 v 11.27 hodin, kde se také odhlásí velitel řím. 5. sboru a velitel 16. divise. Prosím o brzké rozhodnutí pokud se týče zastávky pana presidenta v Ružomberku také proto, poněvadž vojenská hudba jest kombinována ze tří pěších útvarů, t.j. hor. p.pl. 1² z Dolního Kubína a hor.p.pl. 2³ z Ružomberka a p.pl. 41⁴ ze Žiliny. Dalo by se tedy eventuální zrušením poct podle rozkazu ZVV. čj. 8163 dův./3. oděl. 38. v případě že by pan president Ružomberkem pouze projel hodně ušetřiti. Hudebníci ze Žiliny museli by ovšem býti odřeknutí ještě dnes poněvadž zítra mají nácvik pro nutnou souhru. Čekám na odpověď.

+ vel. řím. 5. sboru +

VHA Trnava, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverné, sign. 45 6/1–18.
– Strojopisný originál A4, 1 s.

¹Štábný kapitán generálneho štábu Vladimír Šofr (narodený 1904) zastával funkciu prednostu 4. (materiálneho) oddelenia V. zboru v Trenčíne.

²Veliteľom horského pešieho pluku 1 v Dolnom Kubíne bol plukovník pechoty Václav Vašátka (narodený 1891).

³Veliteľom horského pešieho pluku 2 v Ružomberku bol plukovník pechoty Anatolij Hružza (narodený 1893).

⁴Veliteľom pešieho pluku 41 v Žiline bol plukovník pechoty Emanuel Ambrož (narodený 1886).

DOKUMENT Č. 7

PREZÍDIUM KRAJINSKÉHO ÚRADU V BRATISLAVE.

Čís. 83. 166/1938 prez.

BRATISLAVA, dňa 29. decembra 1938.

Návrat pána prezidenta republiky
z Tatranskej Lomnice do Prahy
dňa 31. decembra 1938.

Hned'
Dôverné !

Príloha: 1.

Krajinskému vojenskému veliteľstvu
Riaditeľstvu štátnych železníc

v Bratislave

na vedomie dodatkom k prípisu zo dňa 22. decembra 1938 číslo 81.864 prez.

Krajinský prezident:
v z.

PREZÍDIUM KRAJINSKÉHO ÚRADU V BRATISLAVE.

Čís. 83. 166/1938 prez.

v Bratislave, dňa 29. decembra 1938.

Návrat pána prezidenta republiky
z Tatranskej Lomnice do Prahy
dňa 31. decembra 1938.

Hned'
Dôverné !

Pánu okresnému náčelníkovi

v

Púchove, Považskej Bystrici, Veľkej Bytči, Žiline, Turč.
Sv. Martine, Dolnom Kubíne, Lipt. Mikuláši, Ružomberku,
Poprade a v Kežmarku.
/ Do vlastných rúk /.

Dodatkom k výnosu zo dňa 22. decembra 1938 číslo 81.864 prez. sa sdeľuje, že pôvodne zamýšľaná návšteva pána prezidenta republiky v Černovej na jeho zpiatočnej ceste z Tatranskej Lomnice do Prahy dňa 31. decembra 1938 sa nebude konať. Vlak v Ružomberku nezastaví.

Jazdný poriadok zpiatočnej cesty bol stanovený takto:

Odchod z Tatranskej Lomnice dňa 31. decembra 1938 o 8.25 hodín.

Poprad – Veľká	príchod	8.58 hodín	odchod	9.06 hodín.
Štrba	"	9.31 "	"	9.35 "
Žilina	"	11.14 "	"	11.22 "
Púchov	"	11.59 "		

V Púchove sa koná krátka zastávka. Vystúpia členovia slovenskej vlády a účastníci sprievodu zo Slovenska a potom pokračuje vlak na ceste smerom do Prahy.

O tom sa pán prednosta úradu upovedomuje a žiada sa, aby aj pre túto cestu pána prezidenta republiky učinil všetky opatrenia /bezpečnostné, výzdoba staníc, účasť obecnstva a vítanie na nádražiach, kde vlak zastaví/ ako to bolo nariadené hore citovaným tunajším výnosom.

Príjem tohto výnosu potvrdte ihneď písomne.

Krajinský prezident:

v z.

(nečitateľný podpis)

v. r

VHA TRNAVA, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverné, sign. 45 6/1–19.
– Strojopisný originál A4, 2 s.

DOKUMENT Č. 8

**1938, 30.december, 08.55 hod. – Telegram 3. (operačného) oddelenia
ZVV v Bratislave adresovaný veliteľstvu V. zboru v Trenčíne**

tn qa s 324 30/12 08.55

= řím 5. sbor =

Návšteva pana prezidenta republiky v Černové odpadá. Jeho vlak v Ružomberku projíždí a nestaví. Pocty v Ružomberku odpadají. Příjezd do Púchova v jedenáct hodin padesátdevět minut, kde je krátka zastávka a rozloučení členů vlády a účastníků ze Slovenska. Přítomen bude velitel řím 5. sboru a 15. divise.

= zvv. čj. 8252 dův. /3odd. 30+ =

VHA TRNAVA, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverné, sign. 45 6/1–19.
– Strojopisný originál A4, 1/2 s.

DOKUMENT Č. 9

1938, 30. december, 11.30 hod. – Telegram ZVV v Bratislave adresovaný
veliteľstvu VI. zboru v Spišskej Novej Vsi (do rúk arm.gen. Prchalu)

ob qa s 327 30 /12 11.30
=řím 6. sbor =

Arm. gen. Prchala. Telegram Voj. sruby¹ u Dolního Smokovce /telefonicky ze Sp. N. Ves./
Pan president republiky odjezd z Tatranské Lomnice dne 31. prosince v osm hodin dvacetpět.
Vlak v Ružomberku nestaví průvod ze Slovenska jede až do Púchova. Příjezd v jedenáct hodin
padesátdevět. Na nádraží čeká velitel páteho sboru a patnácté divise.

= zvv.bratislava =

VHA TRNAVA, ZVV Bratislava 1919 – 1939, kr. č. 171, 1938 – Dôverné, sign. 45 6/1–19.
– Strojoписný originál A5, 1 s.

¹Dnes Tatranské Zruby.

Už v prvej polovici 20. rokov začala čs. vojenská správa budovať v katastri obce Veľký Slavkov vojenský
výcvikový tábor, ktorý sa nachádzal pri ceste medzi Novým Smokovcom a Tatranskou Poliankou. Prvý zrubový
objekt bol postavený v roku 1925, odkedy sa tento tábor nazýval Vojenské zruby. Hlavným poslaním tohto
vojenského tábora bolo plnenie programu technického výcviku (praktický výcvik vo výstavbe poľných príbitkov),
ako aj ubytovanie horolezeckých a lyžiarskych kurzov príslušníkov čs. brannej moci. Po Viedenskej arbitráži
(2. 11. 1938) sa z odstúpených Košíc do Vojenských zrubov premiestnilo zemské vojenské veliteľstvo, kde
bolo napokon k 30. 11. 1938 zrušené.